

MODEL AKREDITÁCIE OSTAL, NO NIE JE BEZ ZMIEN

Pandémia koronavírusu posunula aj akreditáciu ústavov Slovenskej akadémie vied. Tá posledná sa venovala obdobiu od 2012 až 2015, tohtoročná sa zameria na roky 2016 až 2021, takže hodnotiť sa bude o rok viac. Proces sa už začal, štartoval sa tým, že Snem SAV schválil *Zásady pravidelného hodnotenia vedeckých organizácií SAV za obdobie 2016 – 2021*. Urobil to v októbri 2019, v decembri minulého roku ich mierne novelizoval. Podstatné rysy ostali. Hodnotiť budú opäť zahraniční experti v troch paneloch pre tri oddelenia vied SAV. Budú vychádzať zo samohodnotiacich dotazníkov s výsledkami za uplynulé obdobie a víziou do budúcnosti. Tie predložia vedecké organizácie SAV do konca mája tohto roku. V lete podľa nich vypracujú posudky zahraniční experti, odborníci vo vednej oblasti hodnotenej organizácie. Prezenčné hodnotenie v organizáciách bude na jeseň a do konca roka vzniknú záverečné hodnotenia. Podobne ako minule budú možné odvolania. Konečné výsledky schváli Predsedníctvo SAV na začiatku budúceho roka.

Skladanie panelov

Ako hovorí predseda akreditačnej komisie prof. RNDr. Peter Samuely, DrSc., podpredseda SAV pre vedu, výskum a inovácie, príprava sa začala, keď sa Snem SAV, na základe skúseností z minulého hodnotenia vedeckých organizácií akadémie, rozhodol urobiť v zásadách niektoré zmeny. „Týkali sa napríklad podoby výsledného hodnotenia. Malo by byť trochu podrobnejšie. Kým minule boli ústavy na základe svojich výsledkov zaraďova-

né do štyroch kategórií, teraz snem rozhodol, že ich bude sedem: A, A/B, B, B/C, C, C/D a D,“ hovorí. Zdôrazňuje, že akreditácia akadémie je už rozbehnutá aj tým, že profesorka Marja Makarow z Helsinskej univerzity (viac *Správy SAV 1/2016, Externé hodnotenie je pre vedu dôležité*) bola vymenovaná za hlavného hodnotiteľa. Na jej návrh a po konzultáciách s Predsedníctvom SAV bol vymenovaný takzvaný metapanel. V ňom budú okrem profesorky Makarow traja predsedovia panelov pre jednotlivé oddelenia vied akadémie. Podľa oddelení vied SAV sú to: profesor Helmuth Weisert (ETH Zürich), profesor Toivo Maimets (Univerzita Tartu) a profesor Wim van den Doel (Univerzita Leiden). A ďalší dvaja experti (viac in inom mieste). „Metapanel sa koncom novembra zišiel online – aj s našou akreditačnou komisiou – a zaoberal sa predovšetkým formuláciou samohodnotiaceho dotazníka, ktorý budú vyplňať ústavy akadémie a s ktorým budú potom pracovať hodnotitelia,“ vysvetľuje profesor Samuely.

Treba možno pripomenúť, že s medzinárodným panelom hodnotiteľov (ten bude – rovnako ako pri minulom hodnotení – zložený len zo zahraničných expertov) nemá Akreditačná komisia SAV žiadneho spoločného člena. Je pomocným orgánom Predsedníctva SAV, ktorý koordinuje akreditáciu jej organizácií. Ako zdôrazňuje P. Samuely, nikto z nej ústavy nehodnotí. Je zložená z podpredsedov SAV pre jednotlivé oddelenia vied, z predsedov troch komôr Sne mu SAV, troch zástupcov Rady riaditeľov pre oddelenia vied a z troch nezávislých expertov, vedcov zo SAV. Aj z nich je každý z iného oddelenia vied.

Kým členovia metapanelu dostali vymenovacie dekréty v novembri, koncom minulého roka a začiatkom tohto pracovali jeho členovia, najmä šéfovia panelov jednotlivých oddelení (spolu s profesorkou Makarow), na hľadanie správnych ľudí do svojich tímov. „Už ich máme, ale ešte nie sú vymenovaní,“ povedal pre časopis *Akadémia/Správy SAV* profesor Samuely uprostred januára. „To zrejme urobí Predsedníctvo SAV na svojom najbližšom zasadnutí.“ Každý panel pre oddelenie vied má mať podľa zásad hodnotenia najmenej troch členov a celkový počet členov je nepárny. Podľa predsedu Akreditačnej komisie SAV bude panelistov päť pre každé oddelenie vied.

Dotazník s príbehmi

Akreditačný dotazník vypracuje organizácia. „Dotazník hodnotí vedecký výkon organizácie v rôznych parciálnych parametroch,“ hovorí profesor Samuely. Sú to vedecké výstupy organizácie a ich ohlasy, vedecké postavenie ústavu v medzinárodnom a národnom kontexte, projektová štruktúra, grantové a iné zdroje, doktorandské štúdium a iná pedagogická činnosť, prostredie a manažment (infraštruktúra, personálny rozvoj vrátane podpory postdoktorandov), prínos pre spoločenskú prax a popularizácia výsledkov. Dôležitým bodom bude zhodnotenie implementácie odporúčaní predchádzajúcej akreditácie.

„Hodnotí napríklad aj strategický plán, teda ako sa chce organizácia ďalej vyvíjať. Teraz pracujeme, s pomocou členov metapanelu, na tom, aby sme dotazník trochu spresnili,“ vysvetľuje. „Nemali by

to byť len tabuľky napríklad o publikáciách, ale aj nejaké vysvetlenie, komentár, príbeh. Aby napríklad bolo vidieť, prečo považuje ústav isté publikácie za významné. Všetko z tabuliek nevidno. Organizácia môže dorozprávať, prečo považuje danú prácu za významnú. Napríklad vysvetlí pohľad na dve publikácie, z toho jedna je v *Nature*, ale z pätnástich autorov je jej iba jeden a druhá v časopise s nižším impakt faktorom, ale všetci autori sú z ústavu a práca priniesla významné výsledky.“ Zdôrazňuje, že metapanelisti odporučili, aby dotazník zrozumiteľne odrážal vlastný pohľad ústavu na jeho činnosť. „Koniec koncov, dotazník je samohodnotenie. Má odrážať, ako sa ten ústav sám vidí,“ pripomína tento vedec.

Organizácie SAV dostanú tiež nezávislého experta – nepochádzajúceho z panelu hodnotiteľov. Panel ho len vyberie, oznámi výber ústavu. Ten má právo výber pripomenkovať, napríklad v prípade, že by išlo o nejaký konflikt záujmov. Panel hodnotiteľov v takom prípade zväži zmenu. Výber však naďalej ostane v jeho rukách.

Nezávislý expert na základe dotazníka napíše ešte pred aktivitami panelu hodnotiteľov posudok na ústav. Predstavitelia ústavu ho dostanú s dostatočným predstihom pred hodnotením zo strany panelu, aby sa k tomu mohli vyjadriť. Toto nezávislé hodnotenie bude – spolu s vyplneným dotazníkom – podkladom pre prácu panelu. „Ale nejde o nemenné stanovisko, rozhodne sa o tom výstupe bude diskutovať. Takže je možné, že panelisti môžu po návšteve ústavu, diskusii na jeho pôde získať úplne iný ▶

► pohľad na prácu inštitúcie, ako sa predtým dočítali v hodnotení od tohto nezávislého experta,“ pripomína profesor Samuely. Zásady hodnotenia zdôrazňujú, že materiál od nezávislého experta slúži pre interné potreby hodnotiaceho panelu, má odporúčací charakter...

P. Samuely pripomína, že pôsobenie tohto experta bude iste výrazná pomoc, lebo päť panelistov nemôže odborné do detailov pokryť celú šírku výskumu všetkých ústavov či centier celého oddelenia vied. „Je jasné, že musia byť z príbuzného odboru, no podstatné pre nás je, aby to boli skúsení hodnotitelia. Takže bude dobré, keď dostanú do rúk vyjadrenie nezávislého experta,“ zdôrazňuje tento vedec.

Ako zachytiť špecifiká

Podľa zásad hodnotenia sa panel po preštudovaní akreditačných materiálov stretne s akademickou obcou organizácie a oboznámi sa s jej činnosťou, pracovnými podmienkami a vedeckými výsledkami. Zástupca ústavu predstaví ústav, panelisti budú diskutovať s akademickou obcou a – podobne ako minule – budú mať aj stretnutia s niektorými vybranými skupinami, doktorandmi, mladými vedeckými pracovníkmi. Tento rok je zmena aj v tom, že profesorka Makarow prizvala do metapanelu i dve vedkyne, ktoré jeho prácu obohatia. Jednou je expertka na rozvíjanie kariéry mladých vedeckých pracovníkov doktorka Gemma Modinos (Kings College Londýn). Druhou je odborníčka na translačný výskum, čiže na aplikovaný výskum, inovácie a prenos poznatkov do praxe, doktorka Špela Stres (Inštitút Jozefa Stefana Ľublana). „Je to o to dôležitejšie, že od prvého januára sa naše organizácie stali vernými výskumnými inštitúciami, čo by malo možnosti prenášať výsledky výskumu do praxe zlepšiť,“ pripomína profesor Samuely.

Ako hovorí, panelisti pri

posudzovaní súčasného stavu ústavu budú pracovať aj s minulým hodnotením a vnímať i to, do akej miery hodnotená inštitúcia pracovala s odporúčaniami, čo jej predšiestimi rokmi oni (alebo ich predchodcovia, ak to nebudú tí istí zahraniční odborníci) dali. „Okrem iného sa na to myslí aj v dotazníku. Kde v porovnaní s minulosťou pribudla kolónka pýtajúca sa na to, ako ústav reflektoval odporúčania minulej akreditácie.“

PROF. RNDR. PETER SAMUELY, DRSC., PODPREDESA SAV PRE VEDU, VÝSKUM A INOVÁCIE

Predseda Akreditačnej komisie SAV zdôrazňuje, že ústavy SAV sú v mnohých prípadoch dosť štruktúrované. Ich vedecký výkon môže podľa neho byť vnútri organizácie rozdielnejší, ako sú odlišnosti medzi vedeckými organizáciami. „Som veľký prívrženec toho, aby sa hodnotili ústavy viac dovnútra, aby sme dokázali zachytiť aj rozdiely medzi skupinami v rámci ústavu. Uvidíme, ako sa to tento rok panelistom podarí. Ale myslím si, že dobrým vzorom je cesta Akadémie vied Českej republiky. Tam sa špeciálne hodnotia výskumné skupiny ústavov. Napríklad na Fyzikálny ústav nepríde jeden hodnotiaci panel, ale keď ten ústav má povedzme pätnásť výskumných skupín, príde tam pätnásť rôznych malých komisií, ktoré budú posudzovať presne danú problematiku, porovnávať výkon tej svojej skupiny so svetom. To zatiaľ urobiť nevieme, ale bolo by veľmi dobré, keby panelis-

ti dokázali zachytiť aj poznatky z vnútornej štruktúry. Nie je to ich povinnosť, zásady hodnotenia sa tomu nevenujú. Je jasné, že naše hodnotenie ne-disponuje takým počtom expertov ako to české,“ dodáva profesor Samuely.

Čo je nové

Podľa profesora Samuelyho zmenami, ktoré SAV urobila oproti minulej akreditácii, sa snažila reflektovať disku-

siu, ktorú minulé hodnotenie – prvé, ktoré robili výhradne zahraniční experti – prinieslo. Ako príklad uvádza zmenu v počte panelistov. „V roku 2015 mal panel pre prvé oddelenie vied len troch členov a to bolo jednoznačne málo. Teraz ich bude päť, ich záber bude širší,“ hovorí. Ďalšie zlepšenie je, že posudok od nezávislého experta dostane každý ústav. Minule to tak nebolo. „Opäť je to krok k tomu, aby sa zlepšila expertíza,“ hovorí tento predseda Akreditačnej komisie SAV.

Zmenu zaznamenalo aj zaraďovanie ústavov do kategórií. Ich predstavitelia predšiestimi rokmi často označili to hodnotenie za priveľmi hrubé. „Veď v prvom oddelení vied napríklad osemdesiat percent organizácií skončilo v B kategórii [s charakteristikou: Výskum je viditeľný na európskej úrovni, organizácia dosiahla hodnotné príspevky v danej oblasti v rámci Európy – po-

známka redakcie]. Potom je to rozlíšenie veľmi slabé. Lebo medzi tými béčkovými ústavmi je určite rozdiel. Takže to sa tiež zmenilo.“

Ako určujú zásady hodnotenia, panel vypracuje celkové hodnotenie organizácie v troch oblastiach. Kvalita a produktivita. Spoločenský význam. Stratégia a rozvojový potenciál. Rovnako ako minule, nad hodnoteniami panelov bude sedieť metapanel. Zjednodušene by sa dalo povedať, že jeho úlohou je kalibrovať. Ako hovorí P. Samuely, má sa venovať tomu, aby panely pri svojich hodnoteniach používali rovnaký meter, aby nemali odlišné nároky, ktoré by sa potom prejavili v hodnoteniach, zaradeniach ústavov do kategórií a v konečnom dôsledku vlastne v ďalšom období cez výkonové financovanie aj do peňazí, ktoré budú prichádzať do ústavu z rozpočtu. V čase uzávierky tohto čísla Akadémie/Správ SAV ešte neboli celkom uzatvorené nominácie panelistov. Ich kompletná zostava bude – okrem iného – formovať niektoré detaily hodnotenia. Napríklad, hoci je jasné, do koľkých kategórií sa budú ústavy členíť, panelisti a členovia Akreditačnej komisie SAV sa chystali ešte sedieť nad presnou formuláciou toho, čo sa pod ktorou kategóriou skrýva. „Okrem iného je to dôležité aj preto, aby tá kalibrácia v jednotlivých paneloch bola rovnaká,“ pripomína profesor Samuely.

Účelom pravidelného hodnotenia je vyhodnotiť výkon ústavu a jeho strategické plány do budúcnosti. Ako hovorí predseda Akreditačnej komisie SAV, hlavným cieľom je dať odporúčania každému ústavu nielen začlenením do kategórií, ale aj v slovnej podobe. To podľa neho urobia panely pre každú výskumnú organizáciu. A metapanel, ktorý stojí nad nimi to – rovnako ako v minule – zosumarizuje a vypracuje odporúčania pre celú Slovenskú akadémiu vied.

Martin Podstupka | Foto: archív SAV